

УДК 322.1

Клименко О. І., аспірант НАВС, начальник
відділу Державної реєстраційної служби України

Деякі аспекти забезпечення конституційного права громадян України на мирні зібрання

У статті проаналізовано існуючі пропозиції авторів щодо забезпечення конституційних прав і свобод взагалі, їх окремих груп та конкретних прав і свобод, включаючи і конституційне право громадян України на мирні зібрання органами держави; Крім того, сформовані рекомендації щодо забезпечення конституційного права громадян України на мирні зібрання органами держави.

Ключові слова: конституційні права, мирні збори, мітинги, парламентський контроль.

В статье проанализированы существующие предложения авторов по обеспечению конституционных прав и свобод вообще, их отдельных групп и конкретных прав и свобод, включая и конституционное право граждан Украины на мирные собрания органами государства; Кроме того, сформированы рекомендации по обеспечению конституционного права граждан Украины на мирные собрания органами государства.

Ключевые слова: конституционные права, мирные собрания, митинги, парламентский контроль.

This paper analyzes existing proposals authors to ensure the constitutional rights and freedoms of all their individual groups and specific rights and freedoms, including the constitutional right to peaceful assembly Ukraine by the state, also formed Guidelines citizens' constitutional right to peaceful Ukraine collection agencies.

Keywords: constitutional law, peace meetings, parliamentary control.

Актуальність теми. Забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні Основний Закон визначає головним обов'язком держави і її органів. На сьогодні уже існують монографічні праці, наукові статті, доповіді та повідомлення, окремі теми у підручниках та посібниках різних авторів щодо забезпечення органами держави конституційних прав і свобод людини і громадянина взагалі, їх окремих груп та конкретних прав і свобод, включаючи і конституційне право громадян України на мирні зібрання.

Стан дослідження. Названою проблематикою опікувалися Боняк В.О., Букач В.В., Демиденко В.О., Колодій А.М., Негодченко О.В., Олійник А.Ю., Федоренко В.Л. та ін.

Виклад основного матеріалу. Так, Боняк В.О. вважає, що до органів держави, які забезпечують права людини відносяться: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та органи центральної виконавчої влади, Конституційний Суд України, органи правосуддя, органи місцевої державної влади. Всі вони виконують важливі завдання і функції щодо створення гідних умов для реалізації конституційного права людини і громадянина на освіту, охороняють та захищають його, вживають необхідні заходи з відновлення порушеного права. Порядок організації і діяльності вищезазначених органів регламентується законами і підзаконними нормативно-правовими актами. Удосконалення правового регулювання та практики їх діяльності сприятиме підвищенню ефективності роботи щодо забезпечення конституційних права людини і громадянина, права на освіту зокрема [1, с. 114].

Букач В.В., характеризує механізм забезпечення конституційних політичних прав і свобод громадян України, в число органів держави, що забезпечують політичні права включає парламент України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, органи виконавчої і судової влади, інші державні органи [2, с. 121-135].

Демиденко В.О. до системи органів, що забезпечують конституційні права людини і громадянина в Україні відносить Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, центральні і місцеві органи виконавчої влади, судові органи. На його думку, названі державні органи гарантують, охороняють та захищають конституційні права людини і громадянина від правопорушень [3].

Колодій А.М. та Олійник А.Ю., досліджуючи конституційно-правовий механізм забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина, в систему органів держави, які забезпечують права і свободи включають Верховну Раду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, Кабінет Міністрів України, центральні і місцеві органи виконавчої влади, Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції, правоохоронні органи держави тощо [4, 255-275]. Олійник А.Ю., розглядаючи значення держави в механізмі забезпечення конституційних свобод людини і громадянина, акцентує увагу на необхідності розвитку правової держави. На його думку, побудова правової держави в сучасних умовах — це не лише проголошення основних принципів і рис, що складають теорію такої держави, а й необхідність реального формування нових соціально-політичних інститутів, котрі замінили б існування закритої авторитарної політичної системи періоду соціалістичного розвитку Української РСР відкритою, демократичною системою в сучасній Україні, яка діяла б на засадах панування права (правового закону) в громадянському суспільстві і спрямовувала свою діяльність на забезпечення прав людини. Серед таких інститутів і утворення українського омбудсмена [5, с. 203-204].

Негодченко О.В. розглядає державу, як головного гаранта дотримання і захисту прав і свобод людини. Суб'єктивне право громадянина може виникати лише за умови закріплення його в законах, які приймаються Верховною Радою України, що є парламентом України. До інших органів Української держави він відносить органи виконавчої влади, судові органи, органи прокуратури, інші державні органи. Негодченко О.В. детально досліджує діяльність органів внутрішніх справ в системі державних суб'єктів, які своєю діяльністю забезпечують конституційні права і свободи, включаючи і право громадян України на мирні зібрання [6, с. 107].

Федоренко В.Л. досліджує всю систему конституційних суб'єктів в механізмі забезпечення прав і свобод, включаючи і державні органи та їх посадових і службових осіб. Серед конституційних державних органів до компетенції яких відноситься забезпечення конституційних прав і свобод він відносить Верховну Раду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, органи виконавчої влади України, Конституційний Суд України і суди загальної юрисдикції, прокуратуру України, інші державні органи [7, с. 237, 284-474].

Отже, аналіз існуючих праць різних авторів свідчить про те, що в юридичній літературі активно розробляються проблеми забезпечення державою і її органами та посадовими і службовими особами конституційних прав і свобод загалом, окремих їх груп та конкретних конституційних прав і конституційних свобод, включаючи і конституційне право громадян України на збори, мітинги, походи, демонстрації.

Враховуючи вищевикладене слід дати визначення забезпечення конституційного права на мирні зібрання органами держави. Це закріплена нормами національного права діяльність конституційних органів держави, що спрямована на створення сприятливих умов, охорону та захист і поновлення конституційного права громадян України на мирні зібрання з метою гарантування їх здійснення. Систему конституційних органів

держави, що забезпечують конституційне право громадян України на мирні зібрання складають: а) ВР України (парламент України); б) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; в) Президент України; г) органи виконавчої влади України; д) Конституційний Суд України і суди загальної юрисдикції; е) прокуратура України, інші правоохоронні органи та їх посадові і службові особи.

Серед основних функцій парламенту України щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина (включаючи і конституційне право громадян України на мирні зібрання) є законодавча та контрольна діяльність. Відповідно до ст. 85 та 92 Конституції України ВР України приймає закони і виключно законами визначаються і регулюються правовідносини щодо прав і свобод людини і громадянина та їх гарантій. Закріпивши у Конституції України право громадян України на мирні зібрання, парламент України має прийняти закон щодо порядку та механізмів реалізації названого права. Як зазначає Олійник А.Ю., ВР України, здійснюючи державну політику у сфері реалізації прав людини і громадянина забезпечує: а) верховенство прав і основних свобод людини у відносинах з державою; б) приведення законодавства України у відповідність з універсальними стандартами прав людини Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи; в) реформування адміністративного та адміністративно-процесуального законодавства з метою належного забезпечення реалізації громадянами своїх прав та законних інтересів у сфері діяльності виконавчої влади, їх дієвої охорони та захисту в суді у разі їх порушення; г) ратифікацію міжнародно-правових актів як універсального, так і регіонального рівня, що проголошують права і основні свободи людини і громадянина та відповідають інтересам та потребам Українського народу; д) визнання в установленому порядку юрисдикції міжнародних органів захисту прав людини; е) удосконалення парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина через інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; є) утворення ефективної судової влади як гаранта прав і основних свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України; ж) спрямування діяльності прокуратури на зміцнення демократичної, соціально-правової держави та забезпечення верховенства права, додержанням прав і основних свобод людини і громадянина; з) удосконалення законодавства і підвищення дієвості судового захисту як гарантії демократизму виборчої системи; и) конкретизацію змісту і меж здійснення конституційного права громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; і) удосконалення законодавства щодо фінансування діяльності наймасовіших за чисельністю політичних партій; ї) розвиток правових основ використання та посилення правових гарантій щодо охорони та захисту конституційного права громадян на проведення мирних зборів, мітингів, походів, інших демонстрацій шляхом прийняття відповідного закону; к) забезпечення кодифікації законодавства про соціальний захист шляхом прийняття Соціального кодексу України; л) посилення реальності права людини на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні, зокрема шляхом скасування дозвільного порядку вибору місця проживання (інституту прописки); м) гуманізацію та ефективне запровадження законодавства про біженців та вимушених переселенців; н) створення належного механізму реалізації права громадян на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; о) сприяння розвитку системи органів несудового захисту прав і свобод людини, надання підтримки громадським організаціям в сфері захисту прав людини [8]. Отже, Олійник А.Ю. характеризує парламент України як орган, що здійснює законодавчу, установчу, контрольну і координаційну функції в процесі реалізації своїх повноважень по забезпеченню прав і свобод людини і громадянина,

включаючи і право громадян України на мирні зібрання. Ми розділяємо його точку зору.

Уповноважений з прав людини є відносно новим державним органом, що забезпечує права громадян України. Конституція України закріплює те, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений з прав людини (ст. 101) та право кожного звертатися до нього за захистом своїх прав (ст. 55). На думку Хальоти А.І., метою парламентського контролю, що здійснюється через Уповноваженого з прав людини є: 1) захист прав і свобод людини і громадянина, що проголошені в Конституції України, законами України та міжнародними договорами України; 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами; 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню; 4) сприяння проведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі; 5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина; 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод; 7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу [9]. Отже, Уповноважений з прав людини створює сприятливі умови для реалізації конституційних прав і свобод, охороняє і захищає їх та приймає участь у поновленні порушеного права, включаючи і право громадян України на мирні зібрання.

Президент України, як глава держави є гарантом додержання прав і свобод людини і громадянина. На думку Олійника А.Ю., Президент України, з метою гарантування прав і свобод людини і громадянина, включаючи і право громадян на мирні зібрання, здійснює такі напрями діяльності: 1) створює належні умови, щодо вироблення механізмів і процедур для повної і безперешкодної реалізації кожною особою своїх прав та законних інтересів; 2) створює систему адміністративної юстиції з метою захисту прав і основних свобод людини і громадянина; 3) забезпечує захист людини і громадянина від посягань з боку іншої людини та посягань з боку держави; 4) утворює ефективну судову владу для забезпечення прав і основних свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України; 5) спрямовує діяльність прокуратури на зміцнення демократичної, соціально-правової держави та забезпечення верховенства права, додержанням прав і основних свобод людини і громадянина; 6) конкретизує зміст і межі здійснення конституційного права громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; 7) удосконалює законодавство щодо фінансування діяльності наймасовіших за чисельністю політичних партій; 8) здійснює розвиток правових основ використання та посилення правових гарантій щодо охорони та захисту конституційного права громадян на проведення мирних зборів, мітингів, походів, інших демонстрацій шляхом прийняття відповідного закону; 9) сприяє посиленню реальності права людини на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні, зокрема шляхом скасування дозвольного порядку вибору місця проживання (інституту прописки); 10) сприяє гуманізації та ефективному запровадженню законодавства про біженців та вимушених переселенців; 11) створює належний механізм реалізації права громадян на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; 12) підвищує рівень правової культури і правової свідомості людини і громадянина, формування поваги до закону та визначення механізмів захисту їх прав [10].

Як зазначає Олійник А.Ю. КМ України, забезпечуючи права і свободи людини і громадянина: а) створює належні умови, виробляє механізми і процедури для повної і безперешкодної реалізації кожною особою своїх прав та законних інтересів; б) захищає

людину і громадянина від посягань з боку інших людей та посягань з боку держави і суспільства; в) конкретизує зміст і межі здійснення конституційного права громадян на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; г) удосконалює законодавство щодо фінансування діяльності наймасовіших за чисельністю політичних партій; д) здійснює розвиток правових основ використання та посилення правових гарантій щодо охорони та захисту конституційного права громадян на проведення мирних зборів, мітингів, походів, демонстрацій шляхом подання до ВР України проекту відповідного закону; е) організує кодифікації законодавства про соціальний захист шляхом підготовки проекту Соціального кодексу України; є) посилює реальність права людини на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні; и) готує проекти законів про біженців та вимушених переселенців; і) створює належний механізм реалізації права громадян на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; к) підвищує рівень правової культури і правової самовідомості людини і громадянина, формує повагу до закону та механізмів захисту прав людини; л) сприяє розвитку системи органів несудового захисту прав і свобод людини, надає підтримку громадським організаціям в сфері захисту прав людини [11].

Висновки. Отже, серед інших функцій, повноважень, форм і методів діяльності КМ України ми бачимо і його дії, що спрямовані на забезпечення конституційного права громадян України на мирні зібрання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні / В.О. Боняк: Монограф. — Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2007. — 157 с.
2. Букач В.В. Конституційні політичні права та свободи людини і громадянина в Україні / В.В. Букач, А.Ю. Олійник: Монографія. — Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 172 с.
3. Демиденко В.О. Утвердження та забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина: Посібник. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2001. — 100 с.
4. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: Підручник / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. — 350 с.
5. Олійник А.Ю. Роль держави у забезпечення конституційної свободи та недоторканності людини // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — 2004. — № 3. — С. 196-204.
6. Негодченко О.В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: Монографія / О.В. Негодченко. — Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003. — 448 с.
7. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. — 3-вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В.В. Коваленка. — К.: КНТ, Видавництво Ліра-К, 2011. — 532 с.
8. Олійник А.Ю. Верховна Рада України в механізмі забезпечення основних свобод людини і громадянина // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. — 2006. — № 2. (27). — С. 119-132.
9. Хальота А. І. Конституційні особисті права і свободи людини та громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 "Конституційне право" / А.І. Хальота. — К., 2004. — 18 с.
10. Олійник А.Ю. Президент України в механізмі забезпечення основних свобод людини і громадянина // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ України: Збірник наукових праць. — 2005. — № 3. — С. 161-168.
11. Олійник А.Ю. Кабінет Міністрів України в механізмі забезпечення основних свобод людини і громадянина // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. — 2007. — № 6. — С. 37-44.